

Cyfarwyddiadau ar gyfer Cyflwyno Data i Gofnod Amgylchedd Hanesyddol Heneb (CAH)

Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru
Rhagfyr 2024

Cyfarwyddiadau ar gyfer Cyflwyno Data i Gofnod Amgylchedd Hanesyddol Heneb (CAH)

Fersiwn: 4 .1

Dyddiad: Rhagfyr 2024

Dyddiad Adolygu: Rhagfyr 2025

Disgrifiad: Bwriad y ddogfen hon yw darparu cyfarwyddyd er mwyn i ddefnyddwyr CAH allu cyflwyno data mewn fformat y gellir ei integreiddio'n rhwydd i'r CAHau rhanbarthol, sydd bellach yn statudol, gan roi ystyriaeth i'r angen i ddarparu fersiynau Cymraeg o rai meysydd mewn mathau penodol o brosiectau yn unol â deddfwriaeth newydd.

Mae'r fersiwn ddiweddaraf hon yn mynd i'r afael â nifer o anghysondebau yn y canllawiau cynharach, ac yn egluro pwyntiau eraill yng ngoleuni'r adborth a dderbyniwyd yn ystod y misoedd ers rhyddhau'r ddogfen.

Ffynhonnell: Mae'r ddogfen hon wedi'i datblygu o ddogfen ddrafft Ymddiriedolaeth Archaeolegol Gwynedd yn 2014, *Canllawiau i Gontractwyr ar Gofnodion Amgylchedd Hanesyddol*. Er mwyn adlewyrchu statws statudol CAHau Cymru yn sgil Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016, cafodd ei hadolygu a'i diweddarau'n sylweddol gan Ymddiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg Gwent ar y pryd, ar y cyd â chyn Ymddiriedolaethau Archaeolegol eraill yng Nghymru (nawr Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru), Cadw a CBHC. Mae'r canllawiau hyn bellach wedi'u cydgrynhoi yn y [Ddeddf yr Amgylchedd Hanesyddol \(Cymru\) 2023](#).

Fformat: Dogfen Word

Statws: Gweithredol. Bydd unrhyw waith a gyfyd o brosiectau a gomisiynwyd ers mis Hydref 2018 yn ddarostyngedig i'r ddogfen canllawiau cyflwyno data CAH berthnasol.

Yn berthnasol i: Cofnod Amgylchedd Hanesyddol Heneb.

Gweithdrefn ddiweddarau: I'w diweddarau yn ôl yr angen gan dîm y CAH yn Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru.

Nifer y tudalennau: 30 tudalen, yn cynnwys Atodiad A – Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH Cymru.

Lluniwr y ddogfen gyfredol: Staff CAH Heneb.

Diweddarwyd y tro diwethaf gan: Calli Rouse, Heneb: Archaeoleg Glamorgan Gwent.

Perchennog: Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru.

Cysylltu: Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru (manylion cyswllt yn Adran 7)

Amodau mynediad: Mae'r ddogfen hon ar gael i'r cyhoedd.

Mae delweddau o fapiau a ddefnyddir yn y ddogfen hon dan © Hawlfraint y Goron ac Archaeoleg Glamorgan Gwent (hawl dros gronfeydd data ac IPR).

Cyfarwyddiadau ar gyfer Cyflwyno Data i Gofnod Amgylchedd Hanesyddol Heneb (CAH)

Cynnwys

1. Cyflwyniad a Phwrpas	1
2. Gwybodaeth a gasglwyd drwy ddulliau anffurfiol	3
2.1 Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH	3
3. Data a gynhyrchir drwy ddull ffurfiol – trosolwg	4
4. Gofynion Penodol Cyflwyno Data i CAH Heneb	6
4.1 Gofynion Iaith	6
4.2 Crynodebau	7
4.3 Adroddiadau ar Brosiectau	8
4.4 Data Prosiect	9
4.5 Ffotograffau	13
4.6 Polygon(au) Digwyddiadau	14
4.7 Polygon(au) Asedau Hanesyddol	15
4.8 Metaddata Ychwanegol	16
4.9 Data sy'n addas i'w hychwanegu at y Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol	16
5. Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol a Thesawrysau i Gymru	17
5.1 Defnyddio heritagedata.org	17
5.2 Safonau Archifo	18
6. Cytundeb a Hawlfraint Data	19
6.1 Atgynhyrchu data dan Hawlfraint CAH	19
6.2 Cytundeb Data	19
6.3 Atgynhyrchu data nad yw dan Hawlfraint CAH	20
7. Manylion Cyswllt	21
7.1 Ffurflenni cysylltu/cyflwyno	21
8. Rhestr termau a chysyniadau	22
Atodiad A – Ffurflen Gyflwyno Gwybodaeth CAH Heneb	24
Atodiad B – Data sy'n addas i'w hychwanegu at y Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol	25

Ffigurau

Ffigur 1.	Trosolwg o ofynion cyflwyno data CAH yn ôl y math o brosiect	5
Ffigur 2.	Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer cofnodion asedau hanesyddol	11
Ffigur 3.	Gwybodaeth ychwanegol y gellir ei chofnodi ar gyfer asedau hanesyddol	12
Ffigur 4.	Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o brosiectau archaeolegol	14
Ffigur 5.	Enghraifft o bolygon digwyddiad yn dangos ardal arolwg geoffisegol ar gyfer Castle Field	14
Ffigur 6.	Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o asedau hanesyddol	15
Ffigur 7.	Enghraifft o bolygon safle yn dangos ardal Deri-du House a Thir Amgaeëdig ar fap OS Argraffiad 1af	15
Ffigur 8.	Dull o chwilio am gyfieithiadau o dermau yn heritagedata.org	18

1. Cyflwyniad a Phwrpas

Mae'r wybodaeth yn CAH Heneb wedi ei chasglu o nifer o wahanol ffynonellau. Weithiau bydd data'n cael ei chyflwyno'n achlysurol gan bobl sydd wrthi'n gwneud eu gwaith ymchwil eu hunain, neu gan unigolion sydd wedi canfod rhywbeth o ddiddordeb archaeolegol ac yn dymuno mwy o wybodaeth. Fodd bynnag, cynhyrchir y *rhan fwyaf* o wybodaeth newydd CAH gan brosiectau penodol a gwaith archaeolegol proffesiynol a wneir ledled Cymru.

Nod y canllawiau hyn yw rhoi cymorth i unrhyw un sy'n creu gwybodaeth am amgylchedd hanesyddol Cymru er mwyn ei chyflwyno i'r CAH. Mae'n arfer da cyflwyno'r wybodaeth hon i'r rhanbarth perthnasol ar ffurf:

- sy'n cydymffurfio â safonau cenedlaethol ar gyfer rheoli data
- a fydd yn ei gwneud yn hygyrch i gynulleidfa eang
- hawdd ei rheoli, ei chynnal a'i chadw, ac sy'n rhwydd ac yn fwy cost-effeithiol i'w ychwanegu ati.

Mae'n hanfodol darparu gwybodaeth newydd neu sydd wedi'i diweddarau i'r CAH er mwyn cynorthwyo'r gwaith ymchwil, gwarchod a chadwraeth parhaus yr amgylchedd hanesyddol Cymru. Mae'r CAH statudol yn sail i'r holl waith archaeolegol a wneir yng Nghymru ac yn darparu pwynt mynediad at gyfoeth o wybodaeth bwysig.

Mae'n rhaid i'r rhai sy'n gwneud gwaith fel rhan o'r broses gynllunio sicrhau fod gwybodaeth yn cael ei chyflwyno yn unol â'r ddogfen hon a'r canllawiau cysylltiedig. Gofynnir i'r rhai sy'n gweithio'r *tu allan* i'r broses gynllunio ystyried y cyfarwyddyd hwn wrth baratoi data ar gyfer y CAH.

Gofynnir i ddefnyddwyr CAH ddarparu gwybodaeth newydd neu wedi'i diweddarau a gynhyrchwyd yn sgil defnyddio neu ddadansoddi data CAH i'r cofnod perthnasol o fewn chwe mis o gwblhau'r prosiect neu o fewn amser y cytunwyd arno ymlaen llaw â staff CAH¹. Mae cyflwyno gwybodaeth neu ddata wedi'u diweddarau i'r CAH yn un o'r amodau yn Nhelerau ac Amodau Mynediad y cofnod. Isod yn Adran 3 ceir crynodeb o'r wybodaeth y mae gofyn ei chyflwyno.

Ac eithrio gwybodaeth sy'n ymwneud â materion morwrol, **nid** yw Cymru'n cymryd rhan yn y fersiwn gyfredol o beirianwaith OASIS ar gyfer adrodd ar wybodaeth a'i rhoi ar gadw (<https://oasis.ac.uk>).

Adeg y cyflwyno bydd cyfranwyr CAH yn cael y cyfle i lofnodi Cytundeb Cyflwyno Data (os nad oes un wedi'i gyflwyno'n flaenorol). Wrth lofnodi Cytundeb Cyflwyno Data, bydd cyfranwyr CAH yn nodi'n fanwl sut y byddent yn dymuno neu ddim yn dymuno i'w data gael ei ddefnyddio gan y CAH. Gweler Adran 6 isod am ragor o fanylion.

¹ Eitem 10 'Cofnod Amgylchedd Hanesyddol Heneb - Mynediad ac Adennill Costau'

Mae staff CAH yn hapus i drafod unrhyw ymholiadau ynghylch darparu gwybodaeth fel y nodir isod, neu ynghylch y fformatau gofynnol. Rydym yn croesawu adroddiadau achlysurol am safleoedd newydd, yn ogystal â chywiriadau a gwybodaeth ychwanegol am gofnodion sydd yno eisoes. Mae'n werth nodi hefyd mai dim ond yr wybodaeth orau sydd ar gael ar adeg benodol y gall y CAHau ei chynnwys, felly mae pob cyfraniad yn bwysig. Gweler Adran 7 am fanylion cyswllt.

At ddibenion y ddogfen hon, diffinnir prosiectau a chyfranwyr a ariennir fel a ganlyn:

- prosiectau archaeolegol masnachol
- gwaith prosiect sy'n derbyn cymorth grant a wneir ar ran y Llywodraeth genedlaethol a llywodraeth lleol
- prosiectau ymchwil prifysgolion/academaidd a ariennir yn allanol
- prosiectau sy'n derbyn arian o Gronfa Dreftadaeth y Loteri
- gwaith sy'n derbyn grant Ewropeaidd
- cyrff cyhoeddus lleol a chenedlaethol
- Ymddiriedolaethau a thirfeddianwyr masnachol
- corfforaethau
- sefydliadau masnachol
- gwaith a ariennir drwy grantiau eraill neu incwm a godwyd
- gwaith a wneir fel rhan o'r broses gynllunio.

Diffinnir prosiectau a chyfranwyr nad ydynt yn cael eu hariannu fel a ganlyn:

- aelodau o'r cyhoedd
- tirfeddianwyr preifat (datblygiadau nad ydynt yn ymwneud â chynllunio)
- ymchwilwyr preifat
- ysgolion
- grwpiau cymunedol a gwirfoddol nad ydynt yn cael eu hariannu
- myfyrwyr

2. Gwybodaeth a gasglwyd drwy ddulliau anffurfiol

Mae'r adran hon yn berthnasol i ddefnyddwyr CAH sy'n cyflwyno gwybodaeth *nad* yw wedi'i chasglu fel rhan o brosiect ffurfiol. Ni ddylid defnyddio'r dulliau hyn o gyflwyno ar gyfer gwaith ymchwil mawr na phrosiectau maes ac **ni chaniateir** eu defnyddio gan brosiectau a ariennir (dylai prosiectau a ariennir ddilyn y gofynion dan Adrannau 3 a 4).

Bydd gofyn i gyfranwyr penodol ddarparu gwybodaeth ddwyieithog, fel y manylir yn Adran 4 isod.

2.1 Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH

Caiff rhai cyfranwyr i'r CAH, megis unigolion, gwirfoddolwyr a grwpiau cymunedol, gyflwyno gwybodaeth am asedau hanesyddol unigol yn anffurfiol. Mae'r CAH yn annog defnyddio Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH², yn ddelfrydol ar ffurf ddigidol, er mwyn i'r staff CAH allu diweddarau'r CAH yn gyflym gan ddefnyddio'r wybodaeth allweddol a gofnodwyd ar y ffurflen. Byddem hefyd yn hapus i dderbyn y ffurflen gan ein partneriaid rhannu data i roi gwybod i ni am gywiriadau achlysurol neu wybodaeth newydd (yn amodol ar ofynion dwyieithog ar gyfer cyrff swyddogol, gweler Adran 4.1 isod).

Dyma'r math o wybodaeth y byddem yn disgwyl iddi gael ei chyflwyno gan ddefnyddio'r ffurflen:

- gwybodaeth ychwanegol am ased hanesyddol sy'n bodoli eisoes
- gwybodaeth wedi'i chywiro am ased hanesyddol sy'n bodoli eisoes, gyda thystiolaeth i'w chefnogi
- ffotograffau neu wybodaeth yn ymwneud ag ased hanesyddol oedd heb ei gofnodi'n flaenorol. Ar gyfer ffotograffau, dylid darparu'r wybodaeth a'r fformat sylfaenol a nodir yn Adran 4.5.

Ar gyfer talpiau mawr o wybodaeth, gofynnir i'r rhai hynny sy'n cyflwyno gwybodaeth yn ffurfiol **neu'n** anffurfiol, ddefnyddio strwythur cronfa ddata a dilyn y gofynion ar gyfer cyflwyno data fel y disgrifir yn Adran 4 isod. Mae templed ar gael ar gais.

² [Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH Heneb](#); gweler Atodiad A i'r ddogfen hon am fersiwn papur.

3. Data a gynhyrchir drwy ddull ffurfiol – trosolwg

Isod, fe welwch restr wirio ar gyfer y wybodaeth y dylid ei chyflwyno i'r CAH a gynhyrchir drwy ddull a ariennir neu gan gyfrannwr a ariennir. Dylai cyfranwyr nad ydynt yn cael eu hariannu ond sy'n cyflwyno swm sylweddol o ddata, fel y nodi yn Adran 2, hefyd ddilyn y canllawiau arfer da ar gyfer cyfranwyr a ariennir a geir yn Adrannau 3 a 4.

Mae'n rhaid i brosiectau a ariennir gyflwyno'r elfennau a restrir isod, os ydynt yn berthnasol i'r math o brosiect dan sylw. Mae Adran 4 yn rhoi'r manylion ar gyfer fformat data, safonau a chanllawiau cofnodi, a gofynion metadata sylfaenol ar gyfer pob elfen. Dylid anfon yr holl wybodaeth i'r CAH perthnasol yn ddigidol trwy e-bost neu wasanaeth rhannu ffeiliau³ oni wnaed trefniadau gwahanol gyda'r staff.

Rhestr wirio cyflwyno data CAH

- ✓ Adroddiad digidol
- ✓ Gwybodaeth ddwyieithog, fel y disgrifir isod
- ✓ Manylion cyflwyno i archifau
- ✓ Ffotograffau digidol, os ydynt ar gael
- ✓ Polygon(au) digwyddiadau yn dangos ardal yr astudiaeth / ardal y prosiect
- ✓ Polygon(au) Asedau Hanesyddol yn dangos maint yr adnoddau lle maent yn rhan o gylch gorchwyl y prosiect
- ✓ Cronfa ddata prosiect lle bo'n berthnasol e.e. Tabl MS Excel neu GIS
- ✓ Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth, lle bo'n berthnasol
- ✓ Metaddata
- ✓ Cytundeb Cyflwyno Data
- ✓ Rhybudd Hawlfraint neu ffurflen Eithrio Data, lle bo'n berthnasol

Mae Ffigur 1 isod yn rhoi trosolwg o'r gofynion ar gyfer rhai mathau o brosiectau. **Nid yw'n rhestr yn gyflawn, felly cysylltwch â'r CAH i gael gwybodaeth os nad yw math eich prosiect neu waith chi wedi'i gynrychioli yn y tabl. Dylai cyfranwyr gyfeirio at y manylion llawn yn yr adrannau perthnasol isod ynghylch fformat a chynnwys.**

³ Gwiriwch p'un a yw'r HER rydych chi'n cyfatebol â defnyddio'r gwasanaethau hyn

Elfen o'r prosiect	Cyfeiriwch at Adran	Asesiad Desg	Arolwg Maes /Ymweliad Safle	Prosiect Ymchwil a Ariennir	Gorchwyl Gwyllo	Gwerthusia d/ Twll Prawf	Cloddiad	Arolwg Cyflwr	Cynllun Rheoli	Arolwg Tirwedd	Arolwg Geoffisegol	Arolwg Adeilad
Adroddiad Digidol	4.2	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓
Crynodeb Dwyieithog o'r Adroddiad	4.1	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓
Manylion archifo	4.2	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓ os yw'n berthnasol	✓	✓	✓
Ffotograffau digidol Cysylltwch â'r CAH ranbarthol berthnasol ynghylch yr ansawdd gofynnol	4.4	✓ os gwnaed hyn	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓ os gwnaed hyn	✓
Ffeil ddigidol yn dangos maint gofodol y gwaith	4.5	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓	✓ os gwnaed hyn
Cronfa ddata/ tabl prosiect digidol Cysylltwch â'r CAH ranbarthol berthnasol ynghylch y mathau o ffeiliau	4.3	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn
Crynodeb dwyieithog o gofnodion safle newydd	4.1	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Polygon ased hanesyddol digidol	4.6	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn
Cytundeb Cyflwyno Data	6.2	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

4. Gofynion Penodol Cyflwyno Data i CAH Heneb

4.1 Gofynion Iaith

Yn unol â *Rheoliadau Safonau'r Iaith Gymraeg (Rhif 1) 2015*⁴, a gwaith cydymffurfio cysylltiedig sy'n berthnasol i gyflawni gwasanaeth CAH, rhaid i'r holl gofnodion **newydd** sy'n cael eu creu yn y CAH o'r 1af o Ebrill 2016 fod â disgrifiad cryno yn Gymraeg a Saesneg, ac enw dwyieithog pan yn berthnasol. O ganlyniad, rhaid i'r **holl ddata ac adroddiadau newydd a gyflwynir i CAH Heneb** gael eu cyflwyno gyda thestunau cryno ac enwau asedau/digwyddiadau wedi'u cyfieithu'n briodol yn unol â'r canllawiau isod.

Mae'r gofyniad yn berthnasol i:

- **gyrff ac awdurdodau cyhoeddus lleol a chenedlaethol**
- **gwaith a wneir fel rhan o'r broses gynllunio**
- **prosiectau cydweithredol prifysgolion a thraws-sector**
- **Prosiectau HLF a phrosiectau eraill** (gan gynnwys rhai dan arweiniad y gymuned) **a ariennir gan sefydliadau sy'n dyfarnu grantiau a chyrrff cyllido** lle dylid cael prisiadau ar gyfer gwasanaeth cyfieithu ar gyfer y prosiect.⁵

Caiff ymchwilwyr preifat, ysgolion, y cyhoedd a grwpiau cymunedol lleol na chânt eu hariannu eu hannog i gyflwyno yn iaith eu dewis. Nid oes rhaid i'r data a gyflwynir gan y grwpiau hyn fod yn ddwyieithog. Fodd bynnag, os gall y defnyddwyr hyn roi gwybodaeth ddwyieithog caiff hyn groeso mawr gan CAH Heneb.

Lle bo'r gofyniad iaith yn berthnasol, os byddwch yn paratoi gwybodaeth yn y Saesneg bydd rhaid darparu crynodeb ac enw yn y Gymraeg ar gyfer:

- pob ased hanesyddol *newydd*
- *pob* darn o waith archaeolegol (Digwyddiad⁶) a wneir.

Lle bo'r gofyniad iaith yn berthnasol, os byddwch yn paratoi gwybodaeth yn y Gymraeg bydd rhaid darparu crynodeb ac enw yn y Saesneg ar gyfer:

- pob ased hanesyddol *newydd*
- *pob* darn o waith archaeolegol (Digwyddiad) a wneir.

⁴ <http://www.legislation.gov.uk/wsi/2015/996/schedule/1/made>

⁵ Mae'n bosib y bydd Heneb yn gallu darparu cymorth i fodloni'r gofyniad hwn i ymchwilwyr, ysgolion, grwpiau cymunedol lleol ac aelodau eraill o'r cyhoedd sy'n gwneud gwaith nad yw'n cael ei ariannu.. Fodd bynnag, bydd hyn yn ddibynnol ar y llywodraeth yn sicrhau bod adnoddau ar gael i Heneb at y cyfryw ddibenion. Ni allwn ymestyn y cymorth hwn i gyfranwyr y caiff eu gofynion eu hariannu, er enghraifft cyrrff ac awdurdodau cyhoeddus lleol a chenedlaethol, unigolion neu sefydliadau (yn cynnwys ymddiriedolaethau, cwmnïau, partneriaethau neu brifysgolion) sy'n gwneud gwaith ymchwil neu fasnachol a gaiff ei ariannu ac a wneir fel rhan o'r broses gynllunio.

⁶ Mae Gweithgor Cymru ar gyfer Safonau Data ar yr Amgylchedd Hanesyddol yn diffinio *Digwyddiad* fel unrhyw ddarn o waith archaeolegol, boed yn ymwithiol (e.e. Cloddiad), anymwithiol (e.e. Arolwg Maes), neu reolaethol (e.e. cynllun rheoli neu reoli llystyfiant) ei natur.

Dylid cynnwys enwau a chrynodebau dwyieithog ar gyfer gwaith archaeolegol (Digwyddiadau) yn yr adroddiad a gyflwynir ar y gwaith i'r awdurdod cynllunio perthnasol a'r CAH. Dylid darparu enwau a chrynodebau dwyieithog ar gyfer asedau hanesyddol *newydd* hefyd.

Dylai'r testun gael ei gyfieithu i safon briodol, yn ddelfrydol gan gyfieithydd â phrofiad o weithio yn y sector amgylchedd hanesyddol neu sy'n gyfarwydd â therminoleg y sector. **Ni chaiff** testun a gyfieithwyd yn defnyddio rhaglenni neu wasanaethau cyfieithu awtomatig ei dderbyn.

Mae rhestr o gyfieithwyr ar gael ar <https://www.cyfieithwyr.cymru/cy/dod-o-hyd-i-gyfieithydd> - byddai'n well cael cyfieithydd sy'n aelod o Gymdeithas Cyfieithwyr Cymru. Mae termau Cymraeg cydnabyddedig o *Fathau o Henebion, Digwyddiadau, Cyfnodau* archaeolegol a mwy, a fydd o gymorth wrth lunio crynodebau Cymraeg, i'w cael o dan y geiriau cyfatebol Saesneg yn y thesawrysau perthnasol a'r rhestri geiriau ar gyfer gwybodaeth am yr amgylchedd hanesyddol yn <http://heritagedata.org/live/schemes.html> fel y manylir yn Adran 5.

Fel arfer, ni fydd CAH Heneb yn derbyn adroddiadau sy'n bodloni'r meini prawf cyllido ond sydd wedi'u cyflwyno heb grynnodebau dwyieithog. Mewn cyd-destun rheoli cynllunio archaeolegol, y fersiwn derfynol a gymeradwywyd gan berson yn gweithredu fel ymgynghorydd archaeolegol ar ran awdurdod cynllunio lleol neu awdurdod arall ddylai hon fod.⁷ Ni fydd fersiynau ar wahân o adroddiadau ar gyfer adneuo CAH yn cael eu derbyn.

4.2 Crynodebau

Mae'n bwysig fod crynodebau'n cael eu creu yn unol â'r canllawiau isod, er mwyn sicrhau eu bod yn hwylus ar gyfer pob defnyddiwr CAH. Cysylltwch â'r CAH os oes gennych unrhyw bryder ynghylch hyn.

Digwyddiadau Archaeolegol

Dylai'r crynodebau, a ddylai, fel canllaw, fod oddeutu 100-250 o eiriau ar gyfartaledd, gan ddibynnu ar faint a chymhlethdod y gwaith a wnaed, gyfeirio at yr isod fel canllaw i'w crynhoi. Byddai'n well cyfieithu'r crynodeb gweithredol yn achos adroddiad prosiect, fodd bynnag, ceir rhai esiamplau eraill isod ar gyfer eu cymharu:

Dylai crynodebau o ddigwyddiadau roi sylw i'r cwestiynau hyn:

- Pwy wnaeth y gwaith?
- Gan bwy y cafodd ei gomisiynu? (dim enwau personol)
- Pa bryd wnaed y gwaith?
- Ble gwnaed y gwaith?
- Pam wnaed y gwaith?
- Pa waith a wnaed?
- Beth oedd canlyniadau'r gwaith?
- Beth oedd y casgliadau? (os oedd rhai)

Os ydych chi angen crynodeb enghreifftiol, cysylltwch â'r CAH perthnasol.

⁷ Gweler *Standard and guidance for archaeological advice by historic environment services* Sefydliad Siartredig yr Archeolegwyr https://www.archaeologists.net/sites/default/files/CifAS%26GArchadvice_4.pdf (diweddariad diwethaf, Rhagfyr 2014) yn ogystal â gofynion cynllunio archeolegol lle cânt eu cofnodi.

Asedau Hanesyddol

Nid oes angen i grynodedbau asedau hanesyddol fod yn gymhleth, a byddant yn adlewyrchu'r wybodaeth sydd ar gael ar gyfer bob ased. Caiff y crynodebau fod yn hyd at 100 o eiriau, yn ddibynnol ar faint a chymhlethdod yr ased, a gellir cynnwys y wybodaeth a ganlyn lle mae'n hysbys/briodol:

- Math a Chyfnod yr ased
- Lleoliad yr ased
- Natur yr hyn a ddarganfuwyd (os yw'n berthnasol)
- Dull a deunydd y gwaith adeiladu (os yw'n hysbys)
- Cyfeiriad at unrhyw asedau neu arteffactau cysylltiedig hysbys
- Dehongliadau posib (os yw'n berthnasol)
- Nodweddion neu gysylltiadau arwyddocaol, a'u maint a siâp (lle bônt yn berthnasol)

Os ydych chi angen crynodeb enghreifftiol, cysylltwch â'r CAH perthnasol.

4.3 Adroddiadau ar Brosiectau

Wedi iddynt gael eu cymeradwyo gan guradur archaeolegol, rhaid i adroddiadau gael eu cyflwyno i'r CAH, lle bo'n berthnasol ac yn unol â'r safonau a nodir yn y ddogfen hon. Dylent fod ar ffurf PDF sy'n addas ar gyfer eu dosbarthu (nid yw ffurf PDF/A yn dderbyniol gan mai ffurf archifo yw hon). Gellir derbyn dogfennau Word hefyd.

Ni ddylai'r PDF a gyflwynir i'r CAH gynnwys unrhyw gyfyngiadau diogelwch neu fynediad, megis cyfrineiriau, neu gyfyngiadau o ran argraffu, cadw copïo a gweld y ddogfen.

Mae CAH Heneb yn fodlon derbyn adroddiadau PDF trwy e-bost neu drwy wasanaeth lletya ffeiliau megis Dropbox.

Mae'n bwysig bod yn rhaid i bob adroddiad gydymffurfio â meini prawf Sefydliad Siartredig yr Archaeolegwyr (CIfA) (gweler <https://www.archaeologists.net/codes/cifa>). Os ydynt wedi'u cynhyrchu fel rhan o'r broses gynllunio, rhaid iddynt hefyd gydymffurfio â'r gofynion a osodir gan ymgynghorydd cynllunio archaeolegol y prosiect a'r canllawiau cynllunio archaeolegol rhanbarthol lle maent ar gael.⁸ Bydd adroddiadau nad ydynt yn bodloni safonau CIfA perthnasol y prosiect yn cael eu gwrthod gan y CAH. Os na chyflwynir adroddiad i'r CAH, ystyrir hynny'n achos o dorri Cod Ymddygiad CIfA a bydd yn arwain at hysbysu'r CIfa o dan y Rheoliadau ar gyfer Ymddygiad Proffesiynol, sydd i'w gweld yn <https://www.archaeologists.net/sites/default/files/Regulations%20for%20professional%20conduct.pdf>.

⁸ Am AGG [Archaeological Report Monitoring Form](#) a [Notes & Guidance for WSI and PD](#)

Yn ychwanegol i feini prawf y ClfA, disgwylir i bob adroddiad a gyflwynir i'r CAH perthnasol gynnwys:

Elfen yr Adroddiad	Sylw
Cyfeirnod Ymholiad CAH ⁹	gorfodol ar gyfer prosiectau masnachol
Rhif digwyddiad ar gyfer y prosiect a ddarperir gan CAH ar gais	gorfodol ar gyfer prosiectau masnachol
Crynodebau ac enwau safleoedd dwyieithog	Gorfodol ar gyfer pob prosiect sy'n bodloni'r meini prawf cyllido
Rhifau derbynodi ar gyfer archif y prosiect gan ystorfa archifau achrededig megis y Cofnodion Henebion Cenedlaethol a/neu amgueddfa berthnasol	Pan fo hyn ar gael – os caiff rhifau derbynodi eu aseinio ar ôl ei roi ar gadw, byddai'r CAHau yn falch o gael eu hysbysu o'r manylion
Awdur/awduron yr adroddiad, a manylion y cwmni/sefydliad lle bo'n briodol	gorfodol ar gyfer pob prosiect
Dyddiad cwblhau'r adroddiad	gorfodol ar gyfer pob prosiect
Dyddiad dechrau a gorffen y Digwyddiad	gorfodol ar gyfer pob prosiect
Cyfeirnod Grid Cenedlaethol manwl gywir ar gyfer canolbwynt lleoliad y prosiect (lleiafswm o 8 ffigur)	gorfodol ar gyfer prosiectau masnachol

Sylwer nad yw cymeradwyaeth gan ymgynghorydd archaeolegol yn golygu y caiff adroddiad ei roi i gadw yn CAH Heneb.

4.4 Data Prosiect

Lle caiff ei chasglu fel rhan o brosiect (e.e. arolwg maes neu asesiad wrth ddesg), rhaid cyflwyno i'r CAH wybodaeth am unrhyw asedau hanesyddol newydd neu sydd wedi'u diweddarau, yn ddelfrydol ar ffurf cronfa ddata, taenlen neu ddata ar ffurf dablaid mewn fformat digidol a fydd yn cydymffurfio â gofynion staff CAH ac yn cynnwys yr elfennau a ddangosir yn y tabl(au) isod. Byddai cyflwyniad gwybodaeth ynglŷn â'r Digwyddiad ei hun ar ffurf debyg hefyd yn cael ei groesawu. Mae gwybodaeth **orfodol** wedi'i hamlygu mewn print trwm. Dylid defnyddio terminoleg reoledig ar gyfer nifer o feysydd (a amlygir yn y tablau isod). A fyddech cystal â throï at Adran 5 ar gyfer manylion y thesawrysau a gymeradwywyd ar gyfer cofnodion yng Nghymru.

Dylai'r wybodaeth hon gynnwys diweddariadau i fanylion presennol am asedau hanesyddol, yn ogystal ag unrhyw asedau hanesyddol newydd.

Rhaid cyflwyno gwybodaeth gryno am safleoedd newydd yn Gymraeg a Saesneg fel y manylir yn 4.1 uchod.

⁹ Caiff cyfeirnodau eu haseinio i bob ymholiad CAH

Enw maes CAH	Diffiniad o'r maes (ar gyfer y meysydd sydd wedi'u lliwio'n biws, rhaid defnyddio'r termau rheoledig sydd ar gael yn heritagedata.org)	
	ASED HANESYDDOL	DIGWYDDIAD
UID/PRN yr Ased Hanesyddol	Rhif adnabod unigryw y cofnod (Prif Gyfeirnod) ¹⁰ .	
Enw Saesneg y Safle	Yr enw Saesneg a roddwyd i ased hanesyddol. Defnyddiwch y fformat priodol ar gyfer pob rhanbarth: Archaeoleg Clwyd Powys: 'Lleoliad, Math' e.e. Bridgend, Mynydd Ddu, cairn. Archaeoleg Dyfed: Lleoliad y safle 'Mynydd y Betws' Archaeoleg Glamorgan Gwent: 'Math, Lleoliad' e.e. Cairn, Mynydd Ddu, Bridgend. Archaeoleg Gwynedd: 'Math, Lleoliad' e.e. Cairn, Mynydd Ddu PAN FO'R ENW A DDERBYNNIR YN UNIAITH YN UNIG PEIDIWCH Â CHYFIEITHU	Y cyfeiriad Saesneg lle digwyddodd y Digwyddiad. Defnyddiwch y fformat priodol ar gyfer pob rhanbarth: Archaeoleg Glamorgan Gwent: Gerhynt Quarry, Beddgelert Archaeoleg Gwynedd: Gerhynt Quarry, Beddgelert: Gorchwyl Gwyllo ac Ymweliad Safle Archaeoleg Clwyd Powys: Beddgelert, Gerhynt Quarry, gorchwyl gwyllo ac ymweliad safle, 2017 Archaeoleg Dyfed: Gerhynt Quarry, Beddgelert: Gorchwyl Gwyllo ac Ymweliad Safle, 2017 PAN FO'R ENW A DDERBYNNIR YN UNIAITH YN UNIG PEIDIWCH Â CHYFIEITHU
Enw Cymraeg y Safle	Yr enw Cymraeg a roddir i ased hanesyddol. Dylai cyfieithiadau o'r Saesneg ddilyn yr un fformat a nodir uchod. PAN FO'R ENW A DDERBYNNIR YN UNIAITH YN UNIG PEIDIWCH Â CHYFIEITHU	Y cyfeiriad yn Gymraeg lle digwyddodd y Digwyddiad. Dylai cyfieithiadau o'r Saesneg ddilyn yr un fformat a nodir uchod. PAN FO'R ENW A DDERBYNNIR YN UNIAITH YN UNIG PEIDIWCH Â CHYFIEITHU
Crynodeb Saesneg	Crynodeb neu ddisgrifiad byr yn Saesneg o'r safle/digwyddiad, yn dilyn y fformat yn Adran 4.2	
Crynodeb Cymraeg	Crynodeb neu ddisgrifiad byr yn Gymraeg o'r safle/digwyddiad, yn dilyn y fformat yn Adran 4.2	
Disgrifiad	Dylai'r disgrifiad gynnwys yr isod: Beth yw'r safle; lle mae'r safle; manylion y gwaith adeiladu/gwneuthuriad; unrhyw nodiadau arwyddocaol, e.e. pensaer; pwysigrwydd; datganiad o gyflwr; datganiad o ddarganfyddiaeth' unrhyw ddehongliadau; cynnwys cyfeiriadau at wybodaeth, ar y ffurf 'Awdur, Blwyddyn'.	
Cyfeirnod Grid Cenedlaethol	Cyfeirnod Grid Cenedlaethol yr Arolwg Ordnans. Dylai tafluniad yr OSGB36 gael ei ddefnyddio os yn bosib.	
Dwyreiniad	O leiaf gyfesuryn grid wyth ffigur sydd â wnelo â'r cyfesuryn Dwyreiniad neu x	
Gogleddiad	O leiaf gyfesuryn grid wyth ffigur sydd â wnelo â'r cyfesuryn Gogleddiad neu y	
Cymhwysydd Cyfeirnod Grid Cenedlaethol	Manylion sut mae a wnelo'r Cyfeirnod Grid Cenedlaethol â'r safle - gweler y rhestr terminoleg	
Tarddiad y Cyfeirnod Grid Cenedlaethol	Manylion tarddiad y Cyfeirnod Grid Cenedlaethol - gweler y rhestr terminoleg	
Math	Term manwl a ddefnyddir o fewn <i>Brasddosbarth</i> i ddiffinio defnydd a swyddogaeth ased neu ddarganfyddiad hanesyddol – defnyddiwch y rhestr derminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/10.htm	Term manwl a ddefnyddir o fewn <i>Brasddosbarth</i> i ddiffinio natur y gwaith a wneir – defnyddiwch y rhestr derminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/17.html
Cyfnod	Disgrifiad o'r dosbarthiad cronolegol cyffredinol y mae'r ased neu ddarganfyddiad hanesyddol yn perthyn iddo – defnyddiwch y rhestr derminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/11.html	
Cyflwr Goroesi	Cofnod o gyflwr ffisegol yr ased hanesyddol pan arsylwyd arno ddiwethaf, o'i gymharu â'i ffurf	Dim yn berthnasol i'r cofnod o'r Digwyddiad

¹⁰ Mae PRNs newydd ar gael gan staff CAH Heneb ar gais - rydym yn annog y rhai sy'n creu cofnodion newydd i neilltuo PRN cyn cyflwyno data. Mae ffurflen ar gael ar gyfer y cais hwn: [Cais am PRN o'r CAH](#)

	wreiddiol – defnyddiwch y rhestr derminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/13.html	
Asesiad o'r Cyflwr	Cofnod o gyflwr cyffredinol yr ased hanesyddol - defnyddiwch y rhestr derminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/18.html	Dim yn berthnasol i'r cofnod o'r Digwyddiad
Disgrifiad o'r Cyflwr	Disgrifiad manwl o gyflwr yr heneb adeg y cofnodi.	Dim yn berthnasol i'r cofnod o'r Digwyddiad
Brasddosbarth	Y term dosbarthiad math hierarchaidd uchaf a ddefnyddir fel cymorthyn chwilio term - defnyddiwch y rhestr terminoleg berthnasol	
Tystiolaeth	Mae'n dangos y dystiolaeth ar gyfer ased hanesyddol yr adeg y gwnaed y cofnod - defnyddiwch y rhestr terminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/19.html	Dim yn berthnasol i'r cofnod o'r Digwyddiad
Blwyddyn	Mae'n cofnodi'r flwyddyn y cofnodwyd cyflwr ased hanesyddol a thystiolaeth ohono.	Mae'n cofnodi'r flwyddyn y digwyddodd y Digwyddiad (gan gynnwys dyddiadau dechrau a gorffen)
Cyfeirnodau	Unrhyw gyfeirnodau a nodir yn y disgrifiad. A fydddech cystal â nodi cyfeiriadaeth lawn.	
Ysgrifennir y Cofnod gan (unigolyn)	Enw'r person sy'n creu'r cofnod.	
Ysgrifennir y Cofnod gan (sefydliad)	Enw'r sefydliad sy'n creu'r cofnod (os yn berthnasol)	
Ysgrifennir y Cofnod ar	Dyddiad ysgrifennu'r cofnod	

Ffigur 2. Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer cofnodion asedau hanesyddol

Mae darparu'r wybodaeth sylfaenol orfodol i'r CAH yn galluogi'r staff i ymgorffori'r cofnodion yn unol â gofynion sylfaenol Safon MIDAS ar gyfer Data Treftadaeth y DU y mae'r CAH yn glynu wrthi. Mae unrhyw wybodaeth ychwanegol ar gyfer gweddill y meysydd y gall cyfranwyr ei darparu yn gwella ehangder a dyfnder y cofnod ac yn arfer da.

Pan fo data'n cael ei fewngludo i'r CAH o ddataset a grëwyd gan drydydd parti, bydd y trydydd parti hwnnw'n cael ei gydnabod yn y record ganolog er mwyn sicrhau bod pob cyfraniad data'n cael ei gydnabod. Nodir materion cysylltiedig â hawlfraint isod.

Gwybodaeth ychwanegol lle mae ar gael/yn berthnasol

Mae gan CAH Heneb, mewn cydweithrediad â Gweithgor Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol (Cymru), ffyrdd safonol o gofnodi gwybodaeth ychwanegol, yn enwedig felly wybodaeth sydd a'i gwneio â Bygwth Peryglu a Rheoli ased hanesyddol. Manylir ar rai o'r meysydd hyn yn y tabl isod a dylid cyfeirio at restr terminoleg sy'n berthnasol i Gymru. Am ragor o wybodaeth nad yw ei manylion yma a fydddech cystal â chysylltu â'r staff CAH perthnasol yn uniongyrchol i drafod anghenion.

Enw Maes CAH	Diffiniad o'r maes (ar gyfer y meysydd sydd wedi'u lliwio'n biws, rhaid defnyddio'r termau rheoledig sydd ar gael yn heritagedata.org)
Perthynas y Croesgyfeirio	Mae'n nodi math y berthynas rhwng cofnodion - defnyddiwch y rhestr derminoleg sydd ar gael gan y CAHau
Adnodd y Croesgyfeirio	Mae'n nodi'r set ddata y mae'r rhif cyfeirnod yn cyfeirio ati - defnyddiwch y rhestr derminoleg sydd ar gael gan y CAHau
Rhif y Croesgyfeirio	Mae'n nodi rhif cyfeirnod y cofnod y mae'n ymwneud ag o.

Statws	Mae'n nodi'r statws sy'n gysylltiedig ag ased hanesyddol.
Cyfeirnod y Statws	Mae'n nodi'r rhif cyfeirnod sy'n gysylltiedig â statws.
Graddfa'r Statws	Mae'n nodi graddfa statws ased hanesyddol
Math y Bygythiad	Math y bygythiad sy'n wynebu ased hanesyddol - defnyddier y rhestr terminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/12.html
Arwyddocâd y Bygythiad	Cofnodi arwyddocâd y bygythiad mewn perthynas â'i effaith ar ased hanesyddol- defnyddier y rhestr derminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/15.html
Dyddiad Cofnodi'r Bygythiad	Y dyddiad y cofnodwyd y bygythiad
Ydyw'r Safle mewn Perygl	Ydyw'r ased hanesyddol mewn perygl - blwch gwirio v / x
Lefel y Perygl	Lefel y perygl i ased hanesyddol https://heritagedata.org/live/schemes/25.html
Agored i Berygl	Pa mor agored i berygl yw ased hanesyddol - defnyddier y rhestr terminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/24.html
Argymhellion ar gyfer Rheoli	Unrhyw argymhelliad a wneir ar gyfer rheoli ased hanesyddol
Sylwadau ar gyfer Rheoli	Gwybodaeth reoli ychwanegol nad yw'n argymhelliad
Categori'r Ased Hanesyddol (Categori Pwysigrwydd Heneb)	Pwysigrwydd/gwerth cymharol a roddir i ased hanesyddol adeg asesu – gweler y rhestr derminoleg https://heritagedata.org/live/schemes/14.html
Ymweliad safle gan	Enw'r unigolyn sy'n ymweld â'r safle
Dyddiad yr ymweliad safle	Dyddiad yr ymweliad

Ffigur 3. Gwybodaeth ychwanegol y gellir ei chofnodi ar gyfer asedau hanesyddol

4.5 Ffotograffau

A fydddech cystal â thrafod â staff y CAH perthnasol y gofynion ar gyfer cyflwyno deunydd ffotograffig, gan y bydd canllawiau'n amrywio yn ôl natur y prosiect.

Oni bai fod y ffotograffau o ryw oedran penodol, delweddau digidol yn unig a gânt eu derbyn. Bydd CAHau unigol yn gweithredu polisi cadw/gwaredu ar gyfer unrhyw ddelweddau a gyflwynir er mwyn cadw'r wybodaeth fwyaf priodol i ddibenion lledaenu. O'r herwydd mae'n hanfodol bod gwaith archifo digidol llawn yn digwydd gyda'r CBHC ar gyfer pob prosiect (gweler isod i gael mwy o wybodaeth).

Mae'n bwysig fod ffotograffau digidol yn cael eu cymryd yn unol â safonau gofynnol ac y caiff metaddata penodol ei gofnodi ar gyfer pob delwedd. Lle bo modd, defnyddiwch ffurf TIFF ar gyfer creu delweddau. Pan nad oes modd defnyddio TIFF, argymhellir defnyddio ffeiliau JPEG o'r ansawdd uchaf (h.y. y cywasgiad isaf), oni bai bod modd creu ffeiliau RAW a'u troi yn rhai TIFF.

Rhaid i'r feddalwedd a ddefnyddir i brosesu'r delweddau sicrhau bod data exif gwreiddiol (gwybodaeth y mae'r camera'n ei chreu i gofnodi gosodiadau a dyddiad y ddelwedd) yn cael eu cadw. Dylid cyflwyno ffotograffau fel **ffeiliau delwedd unigol**, nid o fewn dogfen (e.e. ffeil Word neu PDF).

Bydd y CAH yn derbyn delweddau lle mae'r metaddata wedi'u creu yn unol â chanllawiau Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru ar gyfer Archifau Digidol <https://rcahmw.gov.uk/wp-content/uploads/2016/09/RCAHMW-Guidelines-for-Digital-Archives.pdf>. Dylid cyflwyno metaddata (h.y. y catalog ffotograffig) i'r CAH gyda delweddau digidol, fel ffeil CSV neu Excel o ddewis.

Dylai'r metaddata gynnwys yr wybodaeth sylfaenol ganlynol ar gyfer delweddau digidol gwreiddiol:

- Dull Adnabod y Ddelwedd
- Y Prif Rif Cyfeiriol
- Prosiect
- Rhif Cyd-destun (os yw'n berthnasol)
- Enw'r Ased Hanesyddol
- Enw'r Nodwedd (os yw'n berthnasol)
- Dyddiad pryd tynnwyd y ffotograff
- Cyfeiriad y llun (nodwch a dynnwyd y llun "O" neu "Yn wynebu" cyfeiriad)
- Enw'r ffotograffydd
- Lleoliad y prif ffotograff / y ffotograff gwreiddiol
- Amodau Hawlfraint/Mynediad
- Cwblhawyd y cofnod gan
- Dyddiad cwblhau'r cofnod

Mae'r wybodaeth a ganlyn hefyd yn ddefnyddiol ei chofnodi:

- Disgrifiad byr o'r ffotograff.
- Y rheswm dros dynnu'r ffotograff, e.e. monitro cyflwr; cofnodi cloddiad archaeolegol; cyfoethogi CAH.

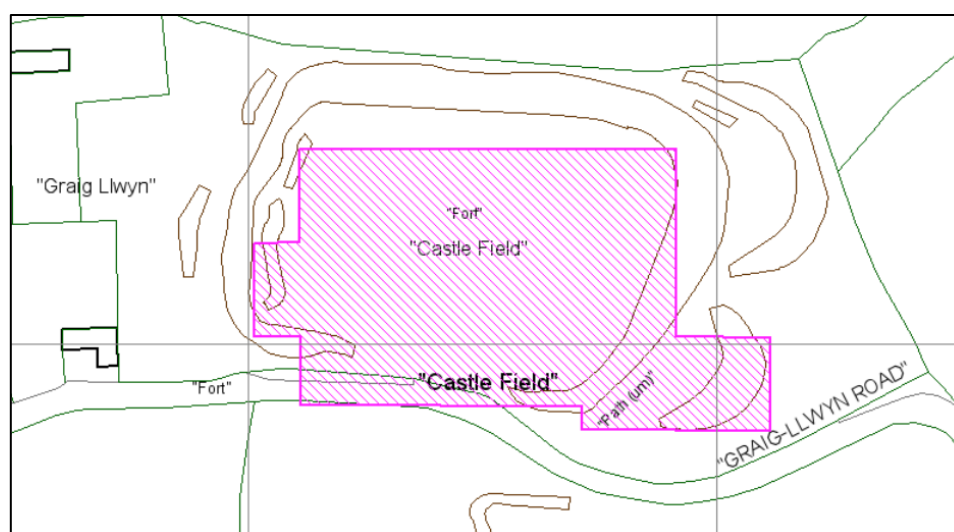
Os yw ffotograffiaeth draddodiadol (wlyb) wedi'i digido yn ffurfio rhan o gasgliad y prosiect, mae'n bosib y bydd angen metaddata ychwanegol. Dylech drafod hyn â'r staff CAH perthnasol.

4.6 Polygon(au) Digwyddiadau

Os yw prosiect wedi defnyddio GIS, CAD neu feddalwedd lluniadu i greu darlun graffigol o ardal y prosiect, neu elfennau penodol sy'n ffurfio rhan o'r prosiect, dylid rhannu'r rhain â'r CAH. Er enghraifft: ardal cloddiad neu arolwg; neu'r ardal ddatblygu ar gyfer asesiad wrth ddesg. Dylid darparu hwn ffurf cyffredin GIS neu CAD os yw'n bosib (megis ESRI shapefile neu dab MapInfo – ond gellir derbyn ffurfiau eraill). Dylai fod ganddo o leiaf yr wybodaeth briodolled a ddangosir yn Ffigur 4 (mae modd darparu ffeil dempled mewn nifer o ffurfiau ar gais):

Enw'r Maes	Data Enghraifft 1	Data Enghraifft 2
Prif Rif Cyfeiriol y Digwyddiad	E001234	
Rhif y Prosiect	A4000	P1234
Enw'r Prosiect	Arolwg Geoffisegol Castle Field	Trefynwy AWDD
Sefydliad	Geophysics R Us	Archaeology UK
Dyddiad	Mehefin 2015	Awst 2014
Ffynhonnell y Gwaith Digidol	Grid Arolwg GPS	Map Digidol AO 2014
Maint y Gwaith Digidol	Amherthnasol	1:12,500
Disgrifid o'r ardal sydd wedi'i digido	Maint Ardal yr Arolwg	Maint yr Ardal Ddatblygu

Ffigur 4. Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o brosiectau archaeolegol

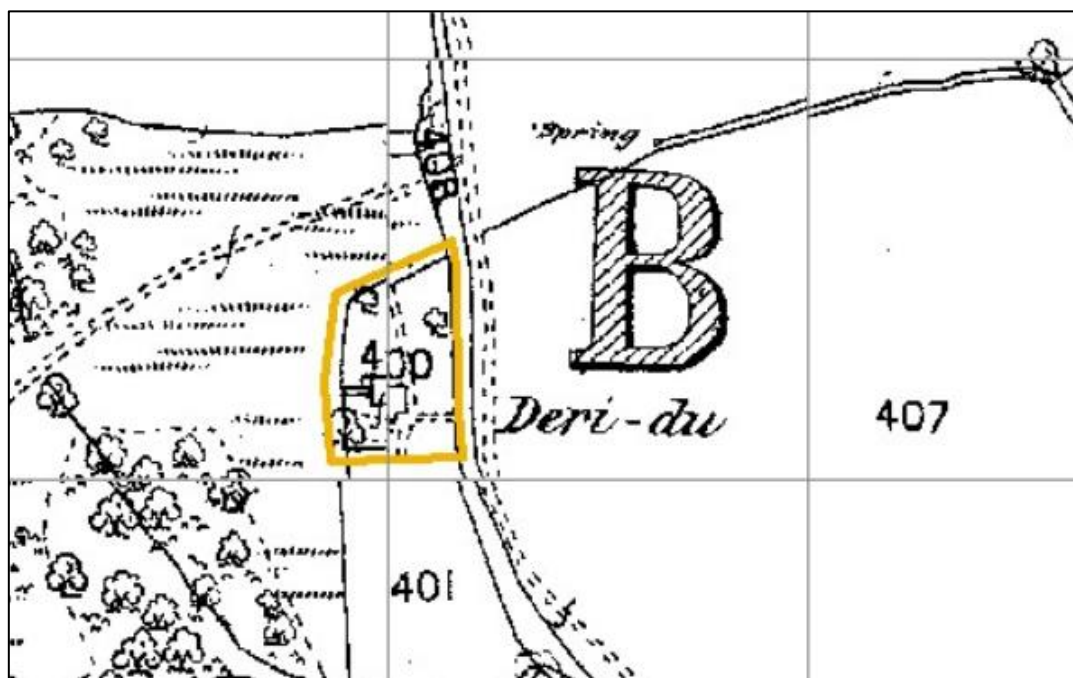
Ffigur 5. Enghraifft o bolygon digwyddiad yn dangos ardal arolwg geoffisegol ar gyfer Castle Field

4.7 Polygon(au) Asedau Hanesyddol

Os yw prosiect wedi defnyddio GIS, CAD neu feddalwedd luniadu i greu darlun graffigol o faint yr adnodd archaeolegol, ac mae meintiau asedau archaeolegol wedi cael eu creu, dylid rhannu'r rhain â'r CAH perthnasol. Dylid cyflwyno hyn ar ffurf GIS gyffredin os yw'n bosib (yn yr un modd â pholygonau digwyddiadau uchod) a dylai fod â'r wybodaeth briodoledd a ddangosir yn Ffigur 6 (mae modd cyflwyno ffeil dempled mewn nifer o ffurfiau ar gais). Os yw'n bosib, dylid darparu'r rhain heb fyffer. Os oes byffer, dylid nodi ei faint yn glir yn y metaddata.

Enw'r Maes	Data Enghraifft 1	Data Enghraifft 2
Prif Rif Cyfeiriol neu Rif Adnabod y Safle	01234w	SO12
Sefydliad	Archaeology UK	Archaeology UK
Dyddiad	Mehefin 2015	Awst 2014
Ffynhonnell y Gwaith Digidol	Map AO Argraffiad 1 ^{af}	Map Digidol AO
Dyddiad y Ffynhonnell	1878	2014
Maint y Gwaith Digidol	1:500	1:250
Cynrychiolaeth Ddigidol	Maint y safle gwreiddiol	Faint o weddillion sydd ar ôl

Ffigur 6. Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o asedau hanesyddol

Ffigur 7. Enghraifft o bolygon safle yn dangos ardal Deri-du House a Thir Amgaeëdig ar fap OS Argraffiad 1af

4.8 Metaddata Ychwanegol

Dylid darparu metaddata ar gyfer cronfeydd data a ffeiliau GIS os yw'r set ddata'n fawr neu â strwythur neu gynnwys gwahanol i'r rhai a nodir uchod. Dylid creu'r metaddata hyn yn unol â chanllawiau CBHC ar gyfer Archifau Digidol¹¹ a chanllawiau eraill cysylltiedig. A fydddech cystal â chysylltu â staff y CAH i drafod gofynion metaddata lle bo'n berthnasol.

Sylwch nad yw'r CAH yn storfa archifau achrededig. Dylai archifau ar gyfer prosiectau archaeolegol a gyflawnir yng Nghymru gael eu rhoi ar gadw gyda CBHC (archifau dogfennol neu ddigidol) a/neu yr amgueddfa berthnasol (archif arteffact/ecoffact). Gweler adran 5.2 am ragor o wybodaeth.

4.9 Data sy'n addas i'w hychwanegu at y Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol

Lle cofnodwyd tystiolaeth enwau lleoedd hanesyddol fel rhan o brosiect archeolegol, dylid ei chofnodi mewn adroddiadau a gyflwynir i'r CAH o dan teitl ar wahân yn y rhestr cynnwys a dylai gyd-fynd â'r safonau data a nodir yn Atodiad B.

Ewch i <https://cbhc.gov.uk/darganfod/rhestr-o-enwau-lleoedd-hanesyddol/> i ganfod mwy o wybodaeth am y Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol statudol, a lunir ac a gynhelir gan CBHC ac a gyflwynir gan CAH Heneb.

Dylech anfon unrhyw ymholiadau at enwaulleoeddhanesyddol@cbhc.gov.uk

¹¹ <https://rcahmw.gov.uk/wp-content/uploads/2016/09/RCAHMMW-Guidelines-for-Digital-Archives.pdf>

5. Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol a Thesawrysau i Gymru

Mae Gweithgor Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol Cymru'n gweithio i greu, cynnal a datblygu safonau a gweithdrefnau y cytunwyd arnynt yn genedlaethol ar gyfer greu, cynnal, storio ac adfer data sy'n ymwneud â'r amgylchedd hanesyddol ledled Cymru a chael mynediad ato. Mae'r grŵp yn cynnwys cynrychiolwyr o Cadw, Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru, Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru, Amgueddfa Cymru, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol ac eraill sy'n gyfrifol am setiau data cenedlaethol, rhanbarthol a lleol.

Mae'r grŵp wedi llunio nifer o thesawrysau a rhestri terminoleg reoledig ar gyfer cofnodi gwahanol fathau o ddata cysylltiedig â'r amgylchedd hanesyddol. Mae'r rhain i'w cael ar y wefan ar gyfer y DU gyfan <https://heritagedata.org/live/schemes.html> lle gellir cael mynediad at eirfaedd data cysylltiedig ar gyfer data treftadaeth ddiwylliannol. Dylai'r rhai sy'n greu data ddefnyddio'r thesawrysau a'r rhestri geiriau ar gyfer Cymru y cytunwyd arnynt wrth greu data er mwyn sicrhau y ceir cofnodion cyson a chynorthwyo gwaith adfer data o'r CAH a setiau data cysylltiedig eraill, megis Cofnod Henebion Cenedlaethol.

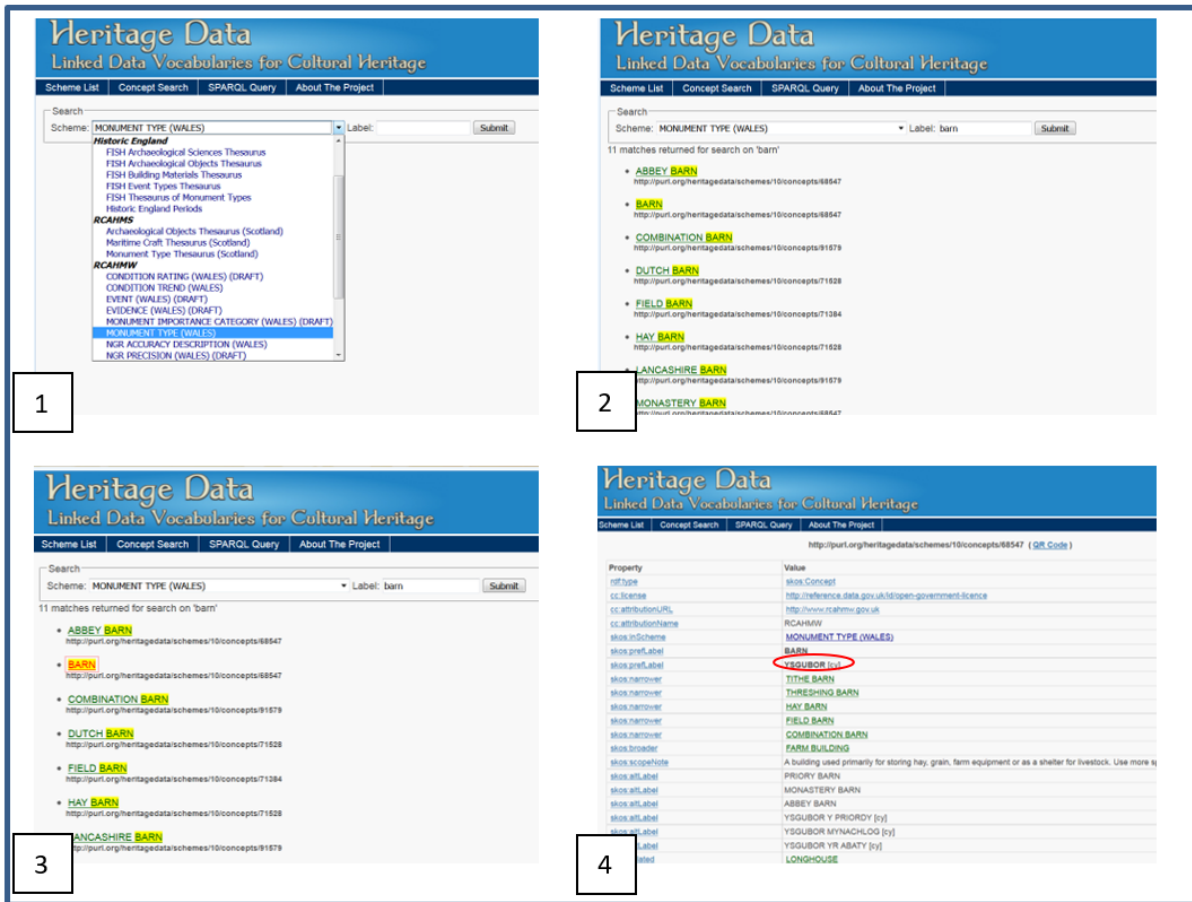
Mae'r CAHau yn glynu wrth nifer o safonau data a chanllawiau arferion da ar gyfer Cymru a'r DU, gan gynnwys:

- [MIDAS UK](#)
- [UK GEMINI v2.3 Metadata for Spatial Data](#)
- [ADS GIS Guide to Best Practice](#)
- [UK HER Manual](#)

Mae rhagor o wybodaeth i'w cael yn <https://khub.net/web/uk-her-manual> a <http://heritage-standards.org.uk/>. Gall cyfranwyr sy'n darparu'r wybodaeth ofynnol helpu'r CAH i gydymffurfio â'r safonau hyn yn fwy cyson drwy osgoi sefyllfaoedd lle ceir bylchau yn y cofnod, ac rydym yn gwerthfawrogi'r cyfraniad hwn.

5.1 Defnyddio heritagedata.org

I ddod o hyd i dermau penodol a ddefnyddir yng Nghymru wrth greu data ac ysgrifennu crynodebau, defnyddiwch y ffurflen chwilio yn <https://heritagedata.org/live/search.php>. Drwy ddefnyddio hon, gall defnyddwyr ddewis y thesawrws priodol (a ddisgrifir fel *Scheme* - chwiliwch drwy'r rhestr o dan *RCAHMMW*) ac yna'r term priodol (*Label*). I ddod o hyd i dermau Cymraeg, bydd angen clicio ar y term priodol yn y canlyniadau chwilio Saesneg ac edrych ar y [skos:prefLabel](#) o dan y Saesneg i weld y term Cymraeg cyfatebol. Gweler Ffigur 8 isod am fwy o arweiniad. Yn Saesneg yn unig y mae gwefan Heritage Data ar gael.

Ffigur 8. Dull o chwilio am gyfieithiadau o dermau yn heritagedata.org: 1. Dewiswch y thesawrws (*scheme*) priodol; 2. Cyflwynwch label sy'n berthnasol i'r term chwilio dan sylw ; 3. Dewiswch y term mwyaf priodol; 4. Chwiliwch am y cyfieithiad Cymraeg o dan y term Saesneg, o dan y label *skos:prefLabel* wedi ei ddilyn gan yr ôl-ddoddiad (cy).

5.2 Safonau Archifo

Fel y nodir uchod, nid yw'r CAH yn archif ffurfiol ac ni all dderbyn deunyddiau archif. Dylid paratoi archifau archaeolegol yn unol â'r [Safon Genedlaethol a Chanllawiau Arfer Gorau ar gyfer Casglu ac Adneuo Archifau Archaeolegol yng Nghymru](#) a'r [safon a chanllawiau ar gyfer creu, casglu, trosglwyddo ac adneuo archifau archaeolegol Cifa](#) a'u rhoi ar gadw gyda'r gadwrfa achrededig briodol.

Dylid paratoi archifau digidol yn unol â chanllawiau CBHC y cyfeirir atynt uchod¹², a'u rhoi ar gadw gyda'r Comisiwn yn uniongyrchol.

¹² <https://rcahmw.gov.uk/wp-content/uploads/2016/09/RCAHMW-Guidelines-for-Digital-Archives.pdf>

6. Cytundeb a Hawlfraint Data

6.1 Atgynhyrchu data dan Hawlfraint CAH

Lle mae adroddiad yn cynnwys neu'n atgynhyrchu gwybodaeth o'r CAH, dylai'r gydnabyddiaeth a'r datganiad hawlfraint perthnasol fod wedi'i nodi yn yr adroddiad, fel a ganlyn:

Yn cynnwys Data Cofnod Amgylchedd Hanesyddol Heneb, Rhif Ymholiad ***. © Hawlfraint Ymddiriedolaeth Elusennol CAH Heneb [blwyddyn].**

Argymhella'r CAH gyfeirio Prif Rifau Cyfeiriol mewn adroddiadau a chyhoeddiadau fel a ganlyn:

Heneb HER PRN CPAT1234

Heneb HER PRN DAT1234

Heneb HER PRN GGAT01234w

Heneb HER PRN GAT1234

Dylech roi esboniad o unrhyw fyfoddau CAU/PRN a ddefnyddiwyd yn yr adroddiad.

6.2 Cytundeb Data

Dylai'r rhai hynny sy'n cyflwyno data sicrhau bod ganddynt yr hawliau (hawlfraint, IPR, hawl bas data) i gyflwyno data i'r CAH. Lle nad y cyflenwr yw deilydd yr hawliau yna dylid cyflwyno dogfennau ategol yn nodi manylion deilydd (deiliaid) yr hawliau, yn cynnwys unrhyw ganiatâd a roddir neu gyfyngiadau wrth ddefnyddio/dosbarthu data.

Bydd cyfranwyr CAH yn cael y cyfle i lofnodi Cytundeb Cyflwyno Data er mwyn nodi sut y caiff eu gwybodaeth ei defnyddio. Nid yw'r CAH yn trosglwyddo unrhyw hawliau a phery'r holl hawliau gyda deilydd (deiliaid) gwreiddiol yr hawliau.

Mae'n bosib y bydd cyfraniadau i'r CAH (neu elfennau ohonynt) yn dod o dan Hawlfraint y Goron er mwyn ffurfio rhan o gynnwys statudol CAH a ddsberthir drwy *Archwilio*. Gellir gwneud cytundebau gyda Llywodraeth Cymru i'r perwyl hwn, fel y corff sy'n gyfrifol am gyflawni dyletswyddau statudol y CAH. Gweler [Rhan 6 o Ddeddf yr Amgylchedd Hanesyddol \(Cymru\) 2023](#) a <https://cadw.gov.wales/advice-support/placemaking/historic-environment-records> i gael mwy o wybodaeth am y CAHau statudol.

6.3 Atgynhyrchu data nad yw dan Hawlfraint CAH

Yn yr achos o ddsbarthu deunydd hawlfraint 3^{ydd} parti (h.y. deunydd nad yw'n hawlfraint Ymddiriedolaeth Elusennol CAH Heneb) gan y CAH, bydd y datganiad a ganlyn ynghlwm wrth y deunydd:

Rhyddhau Gwybodaeth Trydydd Parti

Hawlfraint trydydd person yw'r wybodaeth a gyflwynir. Rhoddwyd caniatâd i'r CAH gyflwyno'r deunydd hwn, fodd bynnag, mae'r deunydd hwn wedi'i fwriadu ar gyfer gwybodaeth a gwaith ymchwil yn unig. Ni chaniateir ei drosglwyddo i drydydd parti, ei atgynhyrchu na'i gyhoeddi heb gael caniatâd y ffynhonnell wreiddiol.

Mae'r deunydd a ganlyn wedi'i gyflwyno dan delerau'r rhybudd uchod.

Deunydd

Ffynhonnell Wreiddiol

7. Manylion Cyswllt

Anfonwch e-bost at y CAH ar her@heneb.org.uk os oes gennych gwestiynau neu os ydych yn dymuno trafod gofynion data.

Heneb: Archaeoleg Clwyd-Powys
(Sir Ddinbych, Sir y Fflint, Powys, Wrecsam)
The Offices,
Coed-y-Dinas
Welshpool
SY21 8RP
cpat-her@heneb.org.uk

Heneb: Archaeoleg Dyfed
(Sir Gaerfyrddin, Ceredigion, Sir Benfro)
Corner House
Carmarthen Street
Llandeilo
Carmarthenshire
SA19 6AE
dat-her@heneb.org.uk

Heneb: Archaeoleg Glamorgan-Gwent
(Blaenau Gwent, Pen-y-bont ar Ogwr, Caerffili, Caerdydd, Merthyr Tudful, Sir Fynwy, Castell-nedd
Port Talbot, Casnewydd, Rhondda Cynon Taf, Abertawe, Torfaen a Bro Morgannwg)
SA12 Business Centre
Seaway Parade Industrial Estate
Baglan
Port Talbot
SA12 7BR
GGAT-HER@heneb.org.uk

Heneb: Archaeoleg Gwynedd
(Conwy, Gwynedd, Ynys Môn)
Craig Beuno
Garth Road
Bangor
Gwynedd
LL57 2RT
GAT-her@heneb.org.uk

7.1 Ffurflenni cysylltu/cyflwyno

[Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH Heneb](#)

[Ffurflen Cais Am Wybodaeth CAH Heneb](#)

[CAH Heneb: System Ar-lein Adneuo Data Cofnod Amgylchedd Hanesyddol](#)

[CAH Heneb: Cais am PRN o'r CAH](#)

8. Rhestr termau a chysyniadau

Archwilio	Mae Archwilio yn rhoi mynediad i'r cyhoedd at y Cofnod Amgylchedd Hanesyddol (CAH) ar gyfer pob awdurdod lleol yng Nghymru. Mae'n cynnwys (neu'n rhoi mynediad at) wybodaeth ar ddegau o filoedd o safleoedd hanesyddol neu waith ymchwiliol yng Nghymru. Cynhelir y CAHau ar ran Gweinidogion Cymru gan Heneb ac i gydymffurfio â gofynion Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023. Gweler www.archwilio.org.uk
Ased Hanesyddol	Safle, adeilad, gwrthrych neu nodwedd arall a gofnodwyd mewn cofnod amgylchedd hanesyddol neu adnodd arall tebyg.
Cadw	Gwasanaeth amgylchedd hanesyddol Llywodraeth Cymru yw Cadw, sy'n gweithio i sicrhau bod amgylchedd hanesyddol Cymru yn hygyrch ac yn cael ei ddiogelu'n dda (gweler https://cadw.gov.wales)
Cofnod Amgylchedd Hanesyddol (CAH)	Y CAH yw'r brif ffynhonnell ranbarthol o wybodaeth am yr amgylchedd hanesyddol. Maent yn systemau gwybodaeth cymhleth, sy'n cynnwys cronfa ddata gyfrifiadurol berthynol a System Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS) sy'n cael eu diweddarau'n rheolaidd. I gefnogi'r adnoddau digidol, ceir casgliadau digidol a chorfforol ychwanegol a gedwir ym mhob CAH rhanbarthol. Mae'r CAH yn cynnwys gwybodaeth ynghylch pob agwedd ar weithgarwch dynol yn y dirwedd, o'r cyfnod cynhanesyddol cynharaf hyd heddiw, yn ymwneud ag ardaloedd, digwyddiadau gwrthrychau a safleoedd. Mae gan y CAH fynediad at ddata a gedwir gan ddarparwyr eraill megis Cadw, CBHC, Amgueddfa Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru ac awdurdodau lleol, neu maent yn cysylltu â'r data hyn. Cofnod Safleoedd a Henebion oedd yr enw blaenorol ar y CAH, ond fe'i galwyd yn Gofnod Amgylchedd Hanesyddol i adlewyrchu'r cwmpas ehangach o wybodaeth sydd ar gael a'r ffaith fod ei hadnoddau yn cael eu cydnabod yn allanol i fod yn cyrraedd y meincnodau CAH cam 1 a ddisgrifir yn nogfen English Heritage/ALGAO 2002 <i>Historic Environment Records: Benchmarks for Good Practice</i> a addaswyd i gael ei defnyddio yng Nghymru.
Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru (CBHC)	CBHC sy'n curadu'r Cofnod Henebion Cenedlaethol ac Archif Archaeolegol Cenedlaethol Cymru (gweler https://rcahmw.gov.uk/home/). Byddant yn gweithio ar brosiectau thematig ac yn cynnig amrywiaeth o arbenigedd, gan gynnwys arolygon arbenigol. Mae CBHC yn monitro rhaglenni gwaith CAH ar ran Cadw.
CSV	Mae CSV yn golygu gwerthoedd wedi'u gwahanu gan goma (<i>comma-separated values</i>) ac mae'n ffeil destun amffinydd sy'n defnyddio coma i wahanu gwerthoedd (gweler https://en.wikipedia.org/wiki/Comma-separated_values)
Digwyddiad	Ymchwiliad i un agwedd neu fwy o'r amgylchedd hanesyddol (gweler nodyn 5 ar dudalen 9)
Gweithgor Safonau Data ar yr Amgylchedd Hanesyddol	Caiff y Gweithgor Safonau Data ar yr Amgylchedd Hanesyddol ei gadeirio gan CBHC a bydd yn cwrdd yn rheolaidd i drafod a datblygu safonau data. Mae'r sefydliadau a gynrychiolir yn cynnwys CBHC, Heneb, Cadw, Amgueddfa Cymru, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol, ac eraill sy'n ymwneud â chreu neu reoli data – megis cynrychiolwyr o'r Parciau Cenedlaethol.

Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru	Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru: ymroddedig i hybu dealltwriaeth, cadwraeth a gwerthfawrogiad o amgylchedd hanesyddol Cymru.
HEROS	System Agored Cofnodion Amgylchedd Hanesyddol; y system rheoli data a ddefnyddir gan y CAHau rhanbarthol i gael mynediad at eu data CAH ar asedau treftadaeth (gweler http://heros.software/).
JPEG	Delwedd ddigidol 'Joint Photographic Experts Group'. Y fformat y mae'r mwyafrif o gamerâu digidol yn ei gynhyrchu. Mae'r math hwn o ffeil yn colli ansawdd bob tro mae'n cael ei arbed.
RAW	Delwedd ddigidol grai (h.y. heb ei phrosesu). Mae llawer o gamerâu'n gallu cymryd ffeiliau RAW, ond fel arfer mae'r gallu i agor y ffeiliau'n dibynnu ar wneuthuriad y camera. Argymhellir eu bod yn cael eu cadw fel ffeiliau TIFF at ddibenion archifo. Weithiau cyfeirir at ffeiliau RAW gan ddefnyddio enw perchnogol sy'n cyfeirio at feddalwedd/cynhyrchwr y camera a ddefnyddiwyd i greu'r ddelwedd, e.e. mae ffeiliau Nikon yn creu ffeiliau RAW sydd ag enw ffeil yn gorffen gyda .NEF
System Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS)	Mae System Gwybodaeth Ddaearyddol wedi'i chynllunio i greu, dangos, storio a dadansoddi mapiadau digidol a gwybodaeth ofodol.
TIFF	Delwedd ddigidol 'Tagged Image File Format'. Y math o ddelwedd sy'n cael ei ystyried yn fath safonol ar gyfer archifo, gan nad yw'n colli ansawdd wrth ei gadw.
Y Cofnod Henebion Cenedlaethol	Caiff y Cofnod Henebion Cenedlaethol ei reoli gan CBHC (gweler isod) ar mae ar gael ar-lein yn https://www.coflein.gov.uk/
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Clwyd- Powys:	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru gynt
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru gynt
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Gwynedd	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru gynt
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg Gwent	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru gynt
Ymddiriedolaeth Elusennol CAH	Caiff CAH Heneb ei chadw mewn ymddiriedolaeth elusennol ar wahân.
Ymddiriedolaethau Archaeolegol Cymru	Ar 1af Ebrill 2024 unodd y pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru i ffurfio Heneb: Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru. Roedd y pedair Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru flaenorol yn gwasanaethu Cymru gyfan o ran eu hardaloedd daearyddol. Cafodd pob ymddiriedolaeth rhywfaint o gymorth grant gan Cadw ac roedd yn cynnwys: adran rheoli treftadaeth a oedd yn rheoli'r Cofnod Amgylchedd Hanesyddol rhanbarthol ac yn darparu cyngor a gwybodaeth i amrywiaeth eang o unigolion a sefydliadau, gan gynnwys llywodraeth leol a chenedlaethol; ac adran gwasanaethau masnachol a oedd yn tendro am brosiectau archaeolegol.

Atodiad A – Ffurflen Gyflwyno Gwybodaeth CAH Heneb

Mae'n well cyflwyno ar-lein - [Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH Heneb](#)

Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH Heneb		
<p>Mae'r wybodaeth a gyflwynir ar gyfer ☐ cofnod sydd eisoes yn bodoli ☐ i gofnodi ased hanesyddol newydd.</p> <p>Ar gyfer safle sydd eisoes yn bodoli, a fydddech cystal â nodi gwybodaeth lle mae angen newid/diweddaru cofnodion yn unig.</p>		
MANYLION O'R ASED HANESYDDOL		
Prif Rif Cyfeiriol/Rhif Adnabod:	Enw'r Safle	Rhanbarth
<p>LLEOLIAD YR ASED HANESYDDOL (os yw'n gofnod newydd neu anghywir) Os oes modd, marciwch leoliad y safle ar fap AS a rhoi copi ynghlwm wrth y ffurflen hon.</p>		
Cyfeirnod Grid Cyffredinol (CGC)		CGC wedi'i gymryd o fap? ☐ GPS? ☐
Defnyddiwch ganol yr ased hanesyddol os oes modd, fel arall nodwch o ble mae'r cyfeirnod grid wedi'i gymryd:		
<p>DISGRIFIAD O'R ASED HANESYDDOL Bydd y disgrifiad yn cynorthwyo i adnabod math, swyddogaeth a dyddiad y safle</p> <p>Disgrifiad llawn (<i>gan gynnwys maint bras y safle os oes modd</i>)</p> <p style="text-align: right;">Parhewch ar dudalen arall os oes rhaid</p>		
Tystiolaeth: (<i>defnyddiwch dermau safonol CAH*</i>)		
Cyfnod amcangyfrifedig: (<i>defnyddiwch dermau safonol CAH*</i>)		
Math y safle: (<i>defnyddiwch dermau safonol CAH*</i>)		
CYFLWR YR ASED HANESYDDOL		
Bydd y wybodaeth hon yn cynorthwyo i asesu cyflwr y safle a bygythiadau i'w oroesiad		
Cyflwr Goroesi: (<i>defnyddiwch dermau safonol CAH*</i>)		
Disgrifiad o'r cyflwr: (<i>yn cynnwys maint y goroesiad a'r difrod</i>)		
Unrhyw fygythiadau i'r ased hanesyddol? (<i>a fydddech cystal â dewis termau safonol CAH* a chynnwys disgrifiadau</i>)		
GWYBODAETH YCHWANEGOL		
Ydych chi wedi tynnu lluniau? Wedi cynhyrchu lluniadau? Beth yw'r ffynonellau ar gyfer y wybodaeth a gyflwynir ar y ffurflen hon?		
EICH MANYLION		
Enw	Prosiect (Ile bo'n berthnasol)	Dyddiad y cofnod

Atodiad B – Data sy'n addas i'w hychwanegu at y Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol

Lle cofnodwyd tystiolaeth enwau lleoedd hanesyddol fel rhan o brosiect archeolegol, dylid ei chofnodi mewn adroddiadau a gyflwynir i'r CAH o dan teitl ar wahân yn y rhestr cynnwys a dylai gyd-fynd â'r safonau data isod.

Ewch i <https://cbhc.gov.uk/darganfod/rhestr-o-enwau-lleoedd-hanesyddol/> i ganfod mwy o wybodaeth am y Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol statudol, a lunir ac a gynhelir gan CBHC ac a gyflwynir gan CAH Heneb.

Mae meysydd gorfodol wedi'u **hamlygu**. Dynoda porffor derminoleg a reolir.

Maes	Disgrifiad
UID_Allanol	UID allanol a ddefnyddiwyd gan 3ydd parti wrth gasglu'r data
Enw a gofnodwyd	Dyma'r enw lle ei hun <i>e.e.</i> Ty'n y Cwm. Sicrhewch y sillafir yr enw yn union fel ag yr ymddengys.
Cyfnod	Ychwanegwch y cyfnod priodol i'r defnydd hwn o'r enw gan ddefnyddio'r derminoleg Gofnod a gytunwyd. https://heritagedata.org/live/schemes/11.html Mae'n debyg mai'r isod yw'r rhai mwyaf defnyddiol ar gyfer y data hyn: Canoloesol; Ôl-ganoloesol; Modern; 16fed Ganrif; 17fed Ganrif; 18fed Ganrif; 19fed Ganrif; 20fed Ganrif; 21ain Ganrif.
Disgrifiad Cyfnod	Cofnodwch ddyddiadau hysbys neu amcangyfrifedig, neu syniad o'r ganrif y'i defnyddiwyd ynddi os nad yw ar gael yn y rhestr cyfnodau uchod. Os na ellir ei briodoli i flwyddyn benodol (hynny yw, os nad yw'r ffynhonnell yn cofnodi hynny), ysgrifenner y flwyddyn gyfredol.
Blwyddyn Gynharaf	Y flwyddyn gynharaf y gellir dyddio'r enw iddi, <i>e.e.</i> 1600.
Nodiadau Cyhoeddus	Unrhyw nodiadau perthnasol neu wybodaeth ddiddorol sy'n ymwneud â'r enw y gellir eu rhyddhau i'r cyhoedd.
Easting	Easting (cyfesuryn X) a gofnodir mewn tafluniad OSGB36
Northing	Northing (cyfesuryn Y) a gofnodir mewn tafluniad OSGB36
Cywirdeb NGR	Cofnodwch gywirdeb leoliad mewn medrau gan ddefnyddio terminoleg HEDS a gytunwyd. https://heritagedata.org/live/schemes/21/concepts/508307.html
Disgrifiad Cywirdeb NGR	Cofnodwch gywirdeb yr NGR gan ddefnyddio terminoleg HEDS a gytunwyd. https://heritagedata.org/live/schemes/20/concepts/508307.html
Prif Ffynhonnell	Y bryf ffynhonnell a ddefnyddiwyd wrth greu'r cofnod, <i>e.e.</i> Map AO 1900, Llawysgrif
Union gyfeiriad y brif ffynhonnell	Tudalen neu gyfeiriad arall, <i>e.e.</i> t21
Ail Ffynhonnell	Enw'r ail ffynhonnell a ddefnyddiwyd wrth greu'r cofnod, gan gynnwys prosiectau <i>e.e.</i> <i>Cymru 1900</i>
Union gyfeiriad yr ail ffynhonnell	Tudalen neu gyfeiriad arall, <i>e.e.</i> t21
Math o Enw	Y math o le y mae'r enw'n perthyn iddo. Defnyddiwch derminoleg a reolir: <ul style="list-style-type: none"> – Annedd (unrhyw annedd, o adeilad unigol i annedd fawr ddinesig) – Cae

	<ul style="list-style-type: none"> – Nodwedd dopograffyddol – Plwyf Sifil – Sir Hanesyddol – Ardal Weinyddol Arall – Di-ddosbarth (<i>h.y.</i> unrhyw beth nad yw'n cyd-fynd â'r categorïau eraill, megis pontydd) – Anhysbys
Prif Enw	Mae hyn yn cofnodi enwau trefi a phentrefi. Os yw'r enw a gofnodwyd yn amrywiad ar yr enw safonol, rhowch yr enw safonol yn y blwch hwn, <i>e.e.</i> os mai 'Stiniog' yw'r Enw a Gofnodwyd, rhodder 'Blaenau Ffestiniog' yn y blwch. Fel arall gadewch y blwch yma'n wag.
Nodiadau Preifat	Unrhyw beth y dylem wybod nad ydyw o ddiddordeb i'r cyhoedd/ neu na fyddai'n addas i'w gylchredeg yn gyhoeddus.
Cyfrannwr (unigolyn)	Enw'r cyfrannwr
Cyfrannwr (sefydliad)	Enw sefydliad y cyfrannwr
Dyddiad y cyfranniad	Dyddiad y cyfrannu
Cyfeirnod prosiect allanol	Os yn berthnasol, cofnodwch rif gyfeirnod y prosiect y cyfrannwyd yr wybodaeth hon ganddo.

Dylech anfon unrhyw ymholiadau at enwaulleoeddhanesyddol@cbhc.gov.uk